

Когут Володимир

кандидат с.-г. наук, с.н.с.

Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Гикавий Іван

пасічник-любитель

Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

КОРМОВІ БАЗИ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

Україна є однією із провідних країн світу, що мають розвинене бджільництво. Його розвиток був забезпечений сприятливими природно-кліматичними умовами, достатком медоносів у лісах, луках і степах, що сприяло одержанню високоякісного меду різних ботанічних сортів та інших цінних продуктів бджолиного гнізда. Іншим фактором досягнутого поступу були активні пошуки вітчизняних учених у напрямі розробки та запровадження ефективних методів розведення місцевих популяцій бджіл.

Важливим фактором для розвитку та розміщення бджільництва є флористичні ресурси, які визначають характер кормової бази. Кормова база бджільництва – це сукупність медоносної та пилконосної рослинності, яка є джерелом корму для бджіл [4, ст. 139]. Всі медоносні рослини прийнято поділяти: за умовами зростання – на культурні та дикорослі; за характером узятку – на пилконоси, нектаропилконоси, нектароноси; за строками цвітіння – на весняні, літні та осінні. Культурні медоноси, в свою чергу, можна поділити на: медоноси сільськогосподарського значення; медоноси парків та живих огорож; медоноси, які висіваються спеціально для бджіл. Дикорослі медоноси поділяються на: медоноси лісових угідь; медоноси луків та пасовищ; медоносне різнотрав'я на необроблюваних землях [5].

Серед культурних медоносів головне місце займають медоноси сільськогосподарського значення. Їх також об'єднують в наступні групи: зернові та кормові культури (гречка, конюшина, фацелія, люцерна, буркун, еспарцет), олійні та технічні (соняшник, тютюн, бавовник, цикорій, гірчиця, ріпак), ефіроолійні та лікарські (меліса, лаванда, коріандр, м'ята, шавлія, валеріана, змієголовник, чебрець), баштанні (кавуни, гарбузи, кабачки, дині), плодово-ягідні насадження та медоноси городів [1]. Зазначені рослини є основою медозбору у різних регіонах України. Медоноси садів та ягідників – яблуня, груша, вишня, малина, ожина, смородина, агрус та інші – також мають важливе значення, забезпечуючи бджіл раннім узятком, який сприяє весняному розвитку сімей. Найкращим медоносом цієї групи є малина – часто це джерел для збору товарного меду. В південних регіонах сильний весняний узяток дають насадження апельсинів, лимонів, персиків, маслин тощо. Баштанні культури дають не більше 20-30 кг меду з гектару і мають важливе значення лише там, де займають значні площі. Медоноси городів представляють інтерес тільки в тому випадку, якщо їх площі зайняті огірками та насінниками з родини хрестоцвітів (капуста, ріпа, редька). Багато цінних для бджільництва деревних та чагарникових порід зустрічається також в міських парках, бульварах, вуличних насадженнях. Серед таких медоносів найбільш важливими є липа, клен, біла та жовта акація, глід, кінський каштан, обліпіха, жимолость, горобина, верба тощо. Серед культурних медоносів є такі, що висіваються спеціально для бджіл. Зазвичай, вони не мають сільськогосподарського значення, проте дають бджолам багато меду. До числа таких спеціальних медоносів відносяться: фацелія, синяк, огіркова трава, або бораго, буркун (білий і жовтий), змієголовник, або маточник. Серед різноманітних дикорослих медоносів найважливішу роль для бджільництва відіграє медоносна флора лісових угідь. При цьому, важливе значення має видовий склад лісу, щільність деревостою, наявність узлісь, галявин та вирубок. Значну цінність для бджільництва мають медоноси широколистяних та мішаних лісів зокрема, деревинні (липа дрібнолиста, різні види клену, в'яз тощо); чагарникові (різні

види верб, жимолость, горобина, черемха, глід, калина, а також малина, ожина тощо); трав'янисті (кіпрей, дягель, медунка, іван-та-мар'я тощо). На відміну від широколистяних та мішаних лісів, хвойні, особливо соснові, не відрізняються багатством флори. Одноманітна рослинність цих лісів дає бджолам переважно пилок. В хвойних лісах бджільництво може розвиватись лише там, де є великі площі вирубок з великими заростями кіпрея, малини, чорниці, брусниці, вересу тощо.

Луки, як правило, є також хорошими медоносними угіддями. Якісний склад медоносів тут доволі різноманітний та відрізняється в залежності від розташування луків. Так, найбільше значення для бджільництва має медоносна рослинність заливних луків, що знаходяться в заплавах річок. На них під час розливу осідає багато мула, відкладення якого збагачують ґрунт і створюють сприятливі умови для розвитку пишної рослинності, багатой медоносними видами. Цінність для бджільництва також мають плавні в низовинах річок. У другій половині літа, коли випадає мало опадів, підвищена вологість повітря в плавнях сприяє рясному і тривалому узятку. Майже безперервний узяток дають суходільні луки. Основними медоносами тут є біла і рожева конюшина, лугова волошка, кульбаба, подорожник, мишачий горошок, шавлія лугова, люцерна серповидна, чистець прямий, пастернак тощо. Суходільні луки південніших районів, тобто степові луки, або просто степи, зайняті переважно сухостійною рослинністю. Суцільними чагарниками тут зустрічаються шавлія кільчаста, будяк, білий і жовтий буркун, синяк та інші медоноси, що дають бджолам рясний головний узяток. Великий інтерес для бджільництва представляють луки, порослі чагарником. Тут, окрім звичайної трав'янистої медоносної рослинності, зростають такі чагарники, як верба, смородина, жостір, жимолость, верес, а також лісові трави – дягель, зніт, золотарник і багато інших.

Щоб отримувати високі медозбори, бджоляр повинен бути не тільки знавцем техніки бджільництва; він повинен також вміти правильно використовувати кормову базу бджіл, вибирати для розміщення пасіки місце,

найбільш багате в медоносному відношенні, і організувати заходи щодо поліпшення бджолиних пасовищ. Для цього пасічнику необхідні знання про види медоносних рослин, щоб безпомилково розрізняти їх в загальному рослинному покриві, про біологічні і господарські особливості основних медоносів, терміни їх цвітіння, ступеня медоносності і умов для найкращого виділення нектару.

Список використаний джерел

1. Бджільництво / А.І. Черкасова, В.М. Блонська, П.О. Губа та ін.: За ред. А.І. Черкасової. – К.: Урожай, 1989. – 304 с.
2. Поліщук В.П., Гайдар В.А. Пасіка. -К.: “Ділова Україна”, 1993. -272 с.
3. Кормова база бджільництва. Чегрик М.І., Бага О.М., - К.: Урожай, 1976. – 168 с.
4. Карпатські бджоли: Довідник /[Г.А. Аветисян, В.О Губін, М.К. Шевчук та ін.: Відп. за вип. В.А. Гайдар та В.П. Пилипенко]. – Ужгород: Карпати, 1981. – 224 с.
5. Лукоянов В.Д., Павленко В.Н. Пчеловодный инвентарь, пасечное оборудование: Справочник. – М.: “Агропромиздат”, 1988. – 160 с.
6. Белик Э. В. Большой современный справочник пчеловода. – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2004. –544 с.